Eduskunnan lakivaliokunnalle
LaV@eduskunta.fi

Lausunto KAA 5/2020 vp Kansalaisaloite kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä (STM) asiantuntijalausuntoa kansalaisaloitteesta kannabiksen käytön dekriminalisoimiseksi (KAA 5/2020).

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan rikoslain (39/1889) 50 luvun 1–4 §:ien huumausainerikosta, huumausaineen käyttörikosta, huumausainerikoksen valmistelua ja edistämistä koskevien säännösten muuttamista siten, että vähäisen kannabismäärän kasvattaminen ja hallussapito omaa käyttöä varten sekä kannabiksen käyttäminen ei olisi rangaistavaa.

Lausunnossa on pyydetty kommentoimaan valiokunnan aiemmissa kuulemisissaan saatuja lausuntoja sekä esittämään kansainvälisiä esimerkkejä.

STM:n asiantuntijat ovat tutustuneet aloitteeseen ja siitä annettuihin lausuntoihin ja esittävät kunnioittaen seuraavaa:

1 Huumeiden käytön dekriminalisointimallit välineenä huumehaittojen ehkäisyssä

Nykyään yleisesti dekriminalisoinnista keskustellessa tarkoitetaan useimmiten Portugalin mallin mukaista kaikkien huumeiden käytön dekriminalisointia (ks. tarkemmin luku 6). Portugalin dekriminalisaatiomallissa huumeiden tuotanto (esim. itse kasvattaminen) ei ole sallittua. Portugalin malli on myös laaja kokonaisuus erilaisia interventioita, joista yleisimmin nostetaan esiin vain dekriminalisointi.

Käsittelyssä oleva aloite keskittyy ainoastaan kannabikseen. Aloitteen tekijät katsovat, että heidän esittämäänsä dekriminalisaatiomalliin sopii myös kannabiksen kotikasvatuksen ja omaan käyttöön hallussapidon salliminen tietyin ehdoin. Käsittelyssä olevan aloitteen voidaan siis sanoa olevan Portugalin mallia suppeampi, koska se ei ulotu kaikkiin huumausaineisiin vaan ainoastaan kannabikseen. Toisaalta esitys menee mainittua mallia pidemmälle esittäessään myös oman huumausaineen tuotannon sallimista. Esitys ei kuitenkaan ole varsinainen laillistamismalli, koska esityksessä ei esitetä jakelun ja kuluttajille myynnin sallimista. Tämä havainto edelleen alleviivaa sitä, etteivät termit ja erilaiset mallit ole vakiintuneita. Uusia malleja on myös kehitetty ja on kehitteillä (ks. luku 6).

Eri mallien analysointi ja niiden erojen ymmärtäminen on tärkeää erityisesti silloin, kun esitetään kansainvälistä vertailu- ja tutkimustietoa eri mallien hyödyistä ja haitoista. Valiokunnan saamissa lausunnoissa käytetään esimerkkeinä esimerkiksi USA:n osavaltioista ja Kanadasta saatuja kokemuksia. Nämä eivät kuitenkaan suoraan sovi tämän mallin arviointiin, koska näissä malleissa on kyse sellaisesta kannabiksen käytön laillistamisesta, jossa kannabiksen tuotanto ja kauppa on vapautettu tietyin edellytyksin.

Yleinen päihdepolitiikan tutkimushavainto on, että saatavuuden lisääntyminen lisää kulutusta ja kulutuksen lisääntyminen lisää haittoja kokonaiskulutusmallin mukaisesti. Dekriminalisaatiomallit, joissa huumeiden tuotanto pysyy yhä laittomana eivät välttämättä johda käytön lisääntymiseen, koska laillista tuotantoa ei ole. Käsittelyssä olevassa mallissa, jossa kannabiksen tuotanto sallittaisiin tietyin ehdoin, markkinoiden kasvulle avautuisi välittömiä ja välillisiä mahdollisuuksia ja tämä kehitys voi johtaa kulutuksen ja haittojen kasvuun väestötasolla.

Tarkkaa arviota juuri tämän mallin vaikutuksista on kuitenkin mahdotonta antaa. Dekriminalisaatiomallien vaikutukset ovat usein monimutkaisia ja riippuvat monesta eri tekijästä, kuten myös maasta, jossa malli toteutetaan. Siihen, miten paljon käyttö mahdollisesti lisääntyy, vaikuttaa myös se, millä tasolla käyttö lähtötilanteessa kussakin maassa on.

Aloitteessa todetaan, ettei nykyinen huumepolitiikka ole onnistunut tavoitteessaan huumehaittojen vähentämiseksi. Perusteluna tälle esitetään kannabiksen kokeilijoiden ja käyttäjien määrän kasvua. Ei ole kuitenkaan perusteltu, miten kannabiksen saatavuutta lisäämällä tämän aloitteen mukaisesti, voitaisiin vähentää kokeilijoiden ja käyttäjien määrää.

Perinteisesti haittojen vähentämisellä pyritään ehkäisemään esimerkiksi tartuntatauteja ja huumekuolemia. Näihin haittoihin tällä aloitteella ei voi olettaa olevan vaikutusta. Aloitteella on vaikutusta niille yksilöille, jotka haluavat käyttää kannabista ja kasvattaa sitä. Heille tällä hetkellä mahdollisista rikosseuraamuksista aiheutuvat haitat vähenevät. Terveyshaitat riippuvat käytetyn huumausaineen määrästä ja esimerkiksi siitä, tuleeko huumausainetta käytettyä enemmän kuin on tarkoitus, silloin kun sen saatavuutta on lisätty.

Koska esitetyssä mallissa huumausaineen tuotanto olisi tietyin ehdoin sallittu, riippuvat vaikutuksetkin siitä miten paljon ihmiset innostuvat kasvattamaan kannabista, miten helppoa esimerkiksi kasvatuksia koskevia säännöksiä on käyttää väärin ja miten niiden noudattamista voidaan valvoa.

2 Aloitteen vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Aloitteessa ei erikseen mainita kannabiksen kasvatukselle ja käytölle ikärajaa, mutta voidaan olettaa, että täysi-ikäisyys on ollut aloitteen tekijöiden tarkoituksena. Esityksessä esitetään erillistä kannabiksen käyttörikosta, joka kohdistuisi mm. käyttöön lasten ja nuorten läheisyydessä. Aloitteessa ei käsitellä sitä, miten alaikäisten, käytännössä 15–17-vuotiaiden, kannabikseen liittyviä huumausainerikoksia tulisi käsitellä.

Useat lausunnon antajat ovat huolissaan esityksen vaikutuksesta lapsiin ja nuoriin. Lausunnoissa katsotaan, että esitys ei pystyisi suojelemaan lapsia ja nuoria vaan altistaisi lapsia ja nuoria huumausaineen käytölle ja haitoille. Ollaan huolissaan esimerkiksi lasten mallioppimisesta ja passiivisesta altistumisesta savulle. Tupakkatutkimuksesta tiedetään, että huoli tästä ei ole aivan turha.

Jotkut lausunnon antajat näkevät, että kannabiksen rangaistavuus ehkäisee kannabiksen käytön aloittamista, kun taas toiset näkevät, ettei tällainen väite ole perusteltu. Rangaistavuuden vaikutuksia nuorten päihteiden käyttöön on vaikea tutkia. Se, miten nuori suhtautuu rangaistuksen uhkaan, riippuu myös nuoren persoonasta. Nuorten alkoholinkäytön vähenemistä tutkittaessa on selittäviksi tekijöiksi nousseet nuorten aiempaa kielteiset asenteet alkoholin käyttöä kohtaan sekä virallisen kontrollin että

vanhempien kontrollin kiristyminen. Näiden tekijöiden vaikutus ei kuitenkaan perustu rangaistuksen pelkoon vaan esimerkiksi alkoholin saatavuuden vaikeutumiseen. Aloite saattaa edistää myönteisempää asennetta kannabiksen käyttöä kohtaan ja aloitteeseen liittyvä kotikasvatuksen salliminen voi lisätä kannabiksen saatavuutta myös nuorten keskuudessa.

Aloitteen tekijät näkevät lisäselvityksessään, että nykyinen täyskielto vaikeuttaa myös haitoista valistamista, koska se ei pyri tarjoamaan työkaluja haittojen vähentämiseen. Tämä käsitys on osin virheellinen, koska terveysneuvontapisteiden kautta tehtävä haittoja ehkäisevä työ on jo vuosia sisältänyt erilaisia haittojen vähentämisen työkaluja myös kannabiksen käytön hallintaan. Viime vuosina ehkäisevässä työssä laajemmin on huomioitu tämä näkökulma ja pyritään tarjoamaan sekä tietoa että työkaluja myös käytön haittojen vähentämiseen.

Lausunnoissa korostuu näkökulma, että kannabispolitiikassa olisi otettava erityisesti huomioon päätösten vaikutukset lasten ja nuorten kannabiksen käyttöön. Tutkimustieto puoltaa tätä näkökulmaa. Mitä nuorempana kannabiksen käyttö aloitetaan, sitä suurempi yhteys on kognitiivisten kykyjen heikkenemiseen ja psykiatrisen hoidon tarpeeseen. Aloitteella tuskin vähennetään huumausainetta kokeilevien ja käyttävien lasten ja nuorten määrää, vaan vaikutus on todennäköisesti päinvastainen.

3 Dekriminalisointi ja hoitoon hakeutuminen

Lausuntojen antajat eivät ole yhtä mieltä siitä, vaikuttaako kriminalisointi tai dekriminalisointi huumehoitoon hakeutumiseen. Varsinaista tutkimusnäyttöä lausunnoissa ei tuoda esiin, eikä ministeriölläkään ole tiedossa erityistä tutkimusnäyttöä asiasta. Huumeisiin ja huumeiden käyttöön liittyy ennakkoluuloja, jotka saattavat estää kannabiksen käytöstä kertomista esimerkiksi työterveyslääkärin vastaanotolla.

Tämän aloitteen keskittyessä vain kannabikseen, voidaan olettaa, ettei aloitteella suoraan vaikuteta ongelmallisempien huumeiden käyttäjien hoitoon ohjautumiseen. Mikäli kannabiksen käyttö dekriminalisoitaisiin esityksen mukaisella tavalla, voisi satunnaisesta käytöstä olla helpompi kertoa esimerkiksi lääkärille. Esimerkit laillisen päihteen alkoholin kohdalla kuitenkin kertovat, ettei aineen laillisuus aina ratkaise sitä, uskalletaanko ongelmista kertoa.

Päihderiippuvainen ihminen on Suomessa oikeutettu samoihin palveluihin kuin kaikki muutkin. Diagnosoitu päihderiippuvuus ei saa estää muiden palveluiden saamista. Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on vaitiolovelvollisuus. Suomessa päihdehoito perustuu vapaaehtoisuuteen ja tarpeen mukaiseen hoitoon joko avopalveluiden tai laitoshoidon piirissä. Päihdepalveluiden saatavuus ei riipu siitä, onko kyseisen päihteen käyttäminen sallittua (alkoholi) tai kiellettyä. Toisin sanoen aloitteen toteuttamisella ei olisi myönteisiä vaikutuksia ainakaan siihen, onko päihdeongelmainen oikeutettu saamaan apua ongelmiinsa.

4 Kannabiksen terveyshaitat

Yleiset terveyshaitat

Kannabiksen terveyshaitat voivat olla hyvin erilaisia riippuen käyttötavasta, käyttömääristä, tuotteen laadusta ja käyttäjän yksilöllisistä ominaisuuksista. Lausunnoissa esitettyihin kannabiksen aiheuttamiin terveyshaittoihin ei ole erityistä lisättävää.

Joissain valiokunnan saamissa lausunnoissa kannabista verrataan alkoholin ja tupakan aiheuttamiin haittoihin ja todetaan, että tupakka ja alkoholi ovat huomattavasti kannabista suurempi rasite. Eri päihteiden aiheuttamien haittojen välistä vertailua vaikeuttaa se, ettei kannabista tutkimusten mukaan käytetä alkoholin sijasta vaan sen lisäksi. Alkoholia käyttää myös huomattava osa väestöstä, jolloin on selvää, että siitä myös aiheutuu enemmän haittoja.

Asumisterveys

Valiokunnan saamissa lausunnoissa otetaan esiin myös asumisterveyteen liittyvät näkökulmat. Jo nyt kannabiksen kotikasvattamot aiheuttavat eripuraa taloyhtiöissä. Aloitteessa ei ole pohdittu sitä, voisivatko taloyhtiöt kieltää kannabiksen kasvatuksen tai polttamisen taloyhtiön tiloissa ja piha-alueilla. Voisiko vuokranantaja kieltää kannabiksen kasvatuksen? Olisiko taloyhtiön mahdollista suhtautua tiukemmin kannabikseen kuin tupakkaan? Jos taloyhtiö on savuton, onko silloin myös kannabiksen kasvatus kielletty?

Aloitteen tekijöiden mukaan kasvien määrän rajaaminen neljään ehkäisee kasvatuksesta aiheutuvia mahdollisia riskejä ja haittoja kuten tulipaloja ja vesivahinkoja. Aloitteessa oletetaan, että kasvattajat suosisivat esimerkiksi energiaa säästäviä led-lamppuja. Tähän ei esityksessä kuitenkaan aseteta mitään vaatimusta.

Valvira on antanut lausunnon (Dnro V/5804/2020) "Kannabiksen poltosta aiheutuvista savuhai-toista", jossa Valvira katsoo Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausuntoon nojaten, että asunnosta toiseen kulkeutuva kannabiksen savu voi aiheuttaa terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa, erityisesti, jos kannabiksen savulle altistutaan toistuvasti tai jatkuvasti.

Ajoterveys

Kannabispäihtymyksen aikana huomiokyky ja reaktionopeus ovat merkittävästi heikentyneet, mikä lisää liikenneonnettomuusriskiä. Kuljettaja ei välttämättä aina huomaa huumeiden vaikutusta ajokykyynsä. Tieliikenteen ajoterveysvaatimukset perustuvat sekä EU:n ajokorttidirektiiviin ja kansalliseen lainsäädäntöön.

Ajoterveyden arviointiohjeen terveydenhuollon ammattilaisille (Traficom 251562/03.04.03.06/2021) mukaan, kannabiksen käytön merkitystä ajoterveydelle tulee arvioida yksilöllisesti, huomioiden mm. käytön tiheys ja muu terveydentila. On todennäköistä, että ajoterveysvaatimukset eivät täyty kannabiksen käytön takia ainakaan, jos käyttö on säännöllistä ja tiheämpää kuin kerran viikossa.

Ajoterveysvaatimukset eivät täyty, jos henkilö ei pysty pidättäytymään ajamisesta päihtyneenä. Mikäli henkilö on käyttänyt kannabista, ajoterveyden näkökulmasta hänen tulisi pidättäytyä ajamisesta 24 tuntia yksittäisenkin käyttökerran jälkeen.

5 Lääkkeellinen käyttö

Fimean lausunnossa tuodaan esiin oleelliset asiat kannabiksen lääkkeellisestä käytöstä. Suomessa ja Euroopan unionissa kaupan olevalla lääkevalmisteella tulee olla myyntilupa. Tämä koskee myös kannabispohjaisia valmisteita. Suomen lääkeviranomaiset valvovat kannabisvalmisteita samalla tavalla kuin muitakin valvontavastuulleen kuuluvia tuotteita. Lääkkeille tarkoitettuun myyntilupaan tähtäävää kannabispohjaista valmistetta koskevat samat lainsäädännölliset vaatimukset kuin muitakin lääkevalmisteita. Kannabispohjaisten valmisteiden tuloa markkinoille myyntilupamenettelyn kautta lääkkeenä ei ole huumausainelailla erikseen estetty.

Esityksen mukaan itse kasvatettua kannabiksen kukintoa käytettäisiin myös lääkkeellisesti. Henkilön omatoiminen itselääkintää valitsemallaan aineella ei ole lääkkeellistä käyttöä. Lääkekäytössä olevien valmisteiden hankintakanavat on Suomessa vakioitu ja lääkkeitä toimitetaan apteekeista. Vaikka henkilö itse kokisi saavansa käytöstä mielihyvää ja mahdollisesti kokisi toimintakykynsä parantuneen, on erittäin ongelmallista, jos esimerkiksi alkoholijuomien ja huumausaineiden vaikutuksia verrataan lainvalmistelun yhteydessä lääkkeiden vaikutuksiin.

Kannabiksen kukinnolle ei ole haettu Suomessa eikä missään muussakaan EU-maassa lääkevalmisteille edellytettyä myyntilupaa. Tämä tarkoittaa, että lääkkeiltä edellytettyjä tutkimuksia kannabiksen kukinnon tehosta tai turvallisuudesta lääkekäytössä ei ole esitetty.

Huumausainelailla on kielletty joidenkin huumausaineiden käyttö lääkekäytössä. Jos huumausaineen käyttö lääkkeenä on sallittu, tulee valmisteen noudattaa sekä huumausainelain että erityisesti lääkelain (395/1987) säädöksiä.

6 Dekriminalisointi- ja laillistamismalleja

Tunnetuin dekriminalisaatiomalli on Portugalin malli. Se on myös YK:n yleissopimusten mukainen koska huumeiden tuotantoa, kuten kannabiksen kotikasvatusta, ei ole Portugalissa sallittu. Norjan edellisellä hallituksella oli tavoitteena rakentaa vastaava malli. EU-maista Luxembourg ja Malta ovat julkaisseet omat mallinsa kannabiksen käytön dekriminalisoimiseksi, joihin kuuluu myös yksityisen kasvattamisen salliminen. Yksityisen kasvattamisen salliminen ei ole YK-yleissopimusten mukaista.

Alla kuvataan dekriminalisaatiomallien lisäksi erityisesti Kanadan laillistamismallia. EU-maista Saksan uuden hallituksen ohjelmaan on kirjattu kannabiksen päihdekäytön mahdollistamisesta sallimalla myynti lisensoiduista kaupoista. Mitään yksityiskohtia mallin tausta-ajatuksista ei ole tiedossa eikä valmistelu ole vielä alkanut. EU-maa Hollannin dekriminalisointipolitiikka on ollut voimassa 1970-luvulta. Sitä ei ole tässä erikseen käsitelty, mutta siitä annetaan valiokunnalle tarvittaessa lisätietoja.

Portugali

Portugali toimeenpani vuonna 2000 huumausainestrategian, johon liittyi kaikkien huumausaineiden käytön dekriminalisointi eli omaan käyttöön liittyvien rikosoikeudellisten seuraamusten poistaminen tiettyyn määriteltyyn rajaan asti. Huumeita ei saa käyttää vapaasti, vaan huumeiden käyttöön puututaan yhä. Hallussa olevat huumeet takavarikoidaan aina, ja jos huumeita on yli kymmenen päiväannosta, joutuu aina rikosoikeudelliseen vastuuseen. Jos henkilöllä on hallussaan alle 10 päiväannosta eikä hänen epäillä toimivan huumekaupassa, käyttäjän haastattelee moniammatillinen tiimi, joka arvioi hoidontarpeen. Hoitoa tarjotaan kevyistä terapioista korvaushoitoon, mutta niihin ei pakoteta. Moniammatillisella tiimillä on kuitenkin valtaa vaikuttaa myös esimerkiksi henkilön sosiaaliturvaan, jos annettua hoitosuunnitelmaa ei toteuteta. Joissain tapauksissa huumeiden käytöstä voi saada sakon, muttei rikosrekisteriä tai tuomiota. Huumeiden tuotanto kuten kannabiksen kasvattaminen, on kielletty.

Portugalissa dekriminalisointi tehtiin osana suurempaa politiikan muutosta, johon kuului dekriminalisoinnin lisäksi useita muita toimia. Dekriminalisointi ei johtunut, kuten usein muissa maissa, kannabiksen käytön lisääntymisestä vaan heroiinin käytön lisääntymisestä. Mallin painotus oli heroiinin käyttöön liittyvien ongelmiin ja haittoihin puuttumisessa. Mallin tuloksia arvioitaessa on huomattavan tärkeässä asemassa malliin kuuluvat merkittävät hoitopanostukset ja haittojen vähentämistoimet, kuten opioidikorvaushoito ja puhtaiden käyttövälineiden jakelu. (Kaikkia toimia ei kuitenkaan otettu heti käyttöön. Esimerkiksi ensimmäinen huumeiden käyttöhuone perustettiin Portugaliin vasta 2019.)

Portugalin strategia onnistui vähentämään huumehaittoja merkittävästi. Ongelmakäyttäjien määrä vähentyi kuten myös huumekuolemat ja hiv-tartunnat. Haittojen vähenemiseen vaikuttivat nimenomaan hoitopanostusten ja haittojen vähentämistoimien lisääminen.

Norja

Norjan edellinen hallitus valmisteli huumepoliittista reformia Portugalin mallin mukaan. Malli olisi sisältänyt kaikkien huumeiden käytön dekriminalisoinnin ja rikosoikeudellisten seuraamusten korvaamisen hoitoon ohjauksella. Vähemmistöhallituksen esitys olisi kuitenkin tarvinnut suurimman oppositiopuolueen tuen ja sitä ei saatu ratkaisevassa äänestyksessä. Norjan syksyllä 2021 aloittanut uusi hallitus linjasi ohjelmassaan, ettei se aio jatkaa dekriminalisointimallin edistämistä.

Luxembourg

Luxembourgin hallitusohjelmassa (2018–2023) sovittiin kannabiksen laillistamisesta. Koska työ on vienyt paljon aikaa ja suhde EU-lainsäädäntöön ja YK-yleissopimuksiin ei ole ollut selvä, Luxembourg on tässä vaiheessa korvaamassa täyslaillistamiseen tähtäävän mallinsa kannabiksen päihdekäytön dekriminalisointi-mallilla. Luxembourgin tavoitteena on myöhemmässä vaiheessa valtion monopoli.

Mallin mukaan täysi-ikäiset henkilöt voivat kasvattaa enintään neljä kannabiskasvia kotitaloutta kohden. Viljelypaikkana voi olla koti tai vakinainen asuinpaikka. Kannabista saa kasvattaa sisä- tai ulkotiloissa. Ulkotiloissa ainoastaan omassa puutarhassa, terassilla tai paikassa, jossa omistussuhde kasvattajaan voidaan varmistaa. Kasvatus ei ole sallittua esimerkiksi yleisillä puutarhapalstoilla. Kasvit eivät saa olla

miltään yleiseltä paikalta nähtävissä. Kannabiksen kulutus julkisella paikalla sekä sen myyminen tai luovuttaminen muille on kielletty. Jos viljelypaikkaa ja kasvien määrään liittyviä rajoituksia ei noudeta, teko on rangaistavaa.

Kannabista saa pitää hallussa enintään 3 grammaa omaan käyttöön, jos ei ole viitteitä sen myynnistä tai aine ei ole hallussa liikenteessä. Määrän ylittämisestä seuraa sakko ja aineiden menetys sekä rikosoikeudelliset seuraamukset. Liikenteessä säilyy nollatoleranssi.

Alaikäisille kannabis on täysin laitonta ja alaikäiselle luovuttamisesta seuraa sanktioita. Ei ole tietoa sisältyykö malliin myös erillistä panostusta hoitoon tai ehkäisevään työhön.

Malta

Maltan dekriminalisaatiomalli kannabiksen päihdekäytölle tuli voimaan 18.12.2021. Yli 18-vuotiailla voi olla hallussaan alle 7 grammaa omaan käyttöön. Jos hallussa on 7–28 g, seurauksena takavarikointi ja sakko. Seuraamukset voivat olla aina suurempia, mikäli on syytä epäillä huumekauppaa. Käyttö on kiellettyä julkisilla paikoilla sakon uhalla. Kannabiskasveja saa kasvattaa 4 kerrallaan. Kasvatuksen pitää tapahtua omassa henkilökorttiin merkityssä asuinpaikassa. Kasvit eivät saa olla näkyvissä muille. Kasvatukseen voi perustaa kasvattajajärjestöjä, jotka voivat perustaa voittoa tavoittelemattoman yhdistyksen kannabiksen kasvattamiseen yhdessä. Näiden paikkojen sijaintipaikat on tarkasti määritelty. Toiminta ei saa tuottaa taloudellista voittoa ja se ei saa mainostaa toimintaansa. Järjestön saa perustaa vain yksityishenkilöt, eivät firmat ja niitä valvoo uusi perustettava viranomainen.

Kannabiksen välittäminen alaikäisille pysyy rikollisena toimintana ja siitä rangaistaan kovilla sakoilla. Alaikäisten nähden ei saa polttaa eikä heidän näkyvillään saa olla kannabikseen liittyviä käyttövälineitä. Ei ole tietoa sisältyykö malliin myös erillistä panostusta hoitoon tai ehkäisevään työhön.

USA:n osavaltiot ja Kanada

USA:ssa 19 osavaltiota (ml. D.C.) ovat *laillistaneet* kannabiksen päihdekäytön. Osavaltioiden lait vaihtelevat esimerkiksi kasvatuksen lisensoinnista, kauppojen sijainnista, myynnissä pidettävissä tuotteista ja mainonnasta, mutta yhteistä on se, että kannabis on laillista vain täysi-ikäisille, eli 21-vuotta täyttäneille. USA:n liittovaltio ei ole laillistanut kannabista.

Kannabiksen päihdekäyttö *laillistettiin* Kanadassa vuonna 2018. Laillistamista perusteltiin nuorison kannabiksen käytön vähentämisellä, kannabiksen turvallisuuden- ja laadunvalvonnan parantamisella, oikeusjärjestelmälle pienistä kannabisrikkeistä koituvien kulujen vähentämisellä, sekä laittomien huumemarkkinoiden korvaamisella. Malliin sisältyy myös tutkimusta sekä hoidon ja ehkäisevän työn lisäämistä.

Kannabiksen käyttö oli yleistä ennen laillistamista, joten valtavaa käyttäjämäärien kasvua ei edes odotettu. Vuonna 2017 22 % ilmoitti käyttäneensä kannabista viimeisen vuoden aikana ja vuonna 2021 vastaava luku oli 25 %.

Laillistaminen on toteutettu eri tavoin provinsseittain, osassa provinsseja on monopoli, osa hoitaa myynnin yksityisten yritysten kautta. Kannabiksen kasvattajille on määritelty tarkat laatuvaatimukset. Laillinen käyttöikä vaihtelee 18–21 vuoden välillä, kuten myös se saako julkisilla paikoilla polttaa tai saako kotona kasvattaa kannabista. Kansallisella tasolla on asetettu maksimirajoja hallussapitoon ja rajattu kotona kasvatettavien kasvien määrä neljään. Kotona kasvatettavat kasvit on kasvatettava rekisteröidyistä siemenistä tai pistokkaista. Maahantuonti ja maastavienti on yksityishenkilöiltä kielletty.

Lain rikkomisesta tulee seuraamuksia. Yli sallitun määrän hallussapidosta rangaistus on sakko tai määrästä riippuen viiteen vuoteen vankeutta. Laiton jakelu tai myynti tai kotikasvatus oli sallitun rajan sakoista 14 vuoteen vankeutta. Alaikäisille myymisestä tai antamisesta ja alaikäisen yllyttämisestä kannabisrikokseen maksimissaan 14 vuotta vankeutta. Päihtyneenä ajamisesta voi tulla sakkoa tai vankeutta. Työpaikkojen osalta on omat säädöksensä.

Kaikilta osin uudistus ei ole saavuttanut kaikkia tavoitteitaan. Varsinaisia vaikutuksia voidaan kunnolla arvioida vasta vuosien päästä. Nuorten kannabiksen käyttö ei ole vähentynyt ja nuorten kannabiksen käytön korkea prevalenssi (noin 30 %) herättää yhä huolta. Kanadan kannabissektorin markkina-arvo oli noin 1,8 miljardia euroa vuonna 2021. Laillinen kannabis on onnistunut viemään markkinoita laittomalta kannabikselta, mutta laittoman markkinaosuus on yhä noin puolet laillisesti myydystä. Syiksi tähän kerrotaan esimerkiksi laillisen kannabiksen noin kaksi kertaa kalliimpi hinta, asiakasuskollisuus vanhoja laittomia myyjiä kohtaan, sekä laillistamisen alkuvuosina huonolaatuiseksi koettu kannabis.

7 Lopuksi

Kansalaisaloitteen läpimeno ja käsittely eduskunnassa osoittaa, että asia on hyvin ajankohtainen ja se kytkeytyy maailmalla käytävään keskusteluun kannabiksen asemasta. Edellä esitettyyn viitaten sosiaali- ja terveysministeriön näkökulmasta lakialoitteessa on kuitenkin huomattavia ongelmia eikä aloitteen hyväksymistä voi pitää perusteltuna.